

І. О. Поліщук

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ВІД РУДИМЕНТІВ МИНУЛОГО ДО НОВОЇ ЯКОСТІ У МАЙБУТНЬОМУ

Серед усієї варіативності дефініцій поняття політичної культури слід навести найбільш поширену в модерному науковому дискурсі: політична культура – це сукупність орієнтацій, настанов, цінностей, норм і способів поведінки, які впливають на політичний процес у певній національній спільноті.

Політична культура сучасної України має постсоціалістичний, пострадянський та постколоніальний характер. Це доводять егалітаризм, комплекс національної меншовартості, нездатність до адекватного оцінювання власних національних інтересів, схильність більше розраховувати на зовнішню допомогу, ніж на власні сили, інертність, фрагментарність, дезінтеграція та роз'єднаність, відчуження громадян від політичних справ (political alienation). Проте характер сучасних соціально-політичних процесів дозволяє стверджувати, що політична культура українського суспільства поступово відновлює національно-державницькі традиції. Останні політичні події показали, що в цілому за ставленням до демократії і держави політична культура України залишається авторитарною. Але за умов суверенного існування поступово відроджуються такі традиційні риси української політичної культури, як демократизм (народоправство), толерантність, ліберальне ставлення до держави (не людина і нація для держави, а держава для людини і нації). За ідеологічно спрямованістю для політичної культури України характерний розкол суспільства на прихильників постсоціалістичних (маргінальних) цінностей, з одного боку, та консервативних – з другого.

Серед особливостей політичної культури сучасної України слід виокремити такі:

- консервативність;
- заідеологізованість мислення, несприйняття будь-яких нетрадиційних поглядів;
- низька компетентність в управлінні справами суспільства та держави;
- правовий нігілізм;
- нерозвиненість громадянських позицій;
- недостатньо розвинений громадянський індивідуалізм;
- підданські відносини до будь-якого центру реальної влади.

Сучасній Україні загалом притаманна прихильність до європейських політичних цінностей, але помітними є риси ментальності та культури східних народів, зокрема, орієнтація на харизматичних лідерів, етатизм, патерналізм, фактична підпорядкованість церкви державі.

Політична культура українського народу на сьогодні не є цілісною, бо відсутні окремі її компоненти, а багато з існуючих мають ще несформований характер. Багато політико-культурних елементів, які є рудиментами радянської

епохи, не відповідають національному характеру, традиціям української нації, тобто політичній культурі властива певна неорганічність.

Серед чинників, що заважають нашому народові успішно просуватися шляхом прогресу для входу в європейську сім'ю цивілізованих країн, слід назвати такі. Це передусім деякі особливості ментальності: маніхейство, максималізм, недисциплінованість, інертність, зайва мрійливість (ескапізм) тощо. Ці та деякі інші риси призводять до виснаження, а іноді й небезпечно-го розладу приватного та суспільного життя, до кримінальних злочинів, бунтів, нігілізму тощо.

Отже, усю політичну історію України можна уявити як картину постійного протиборства ліберальних і патріархальних цінностей: з одного боку, приватна ініціатива, потреба самоствердження індивіда у змаганні з рівними, свобода власності та працелюбність, максимальне обмеження ролі держави в суспільстві (ліберальні орієнтири), а з другого – соборність, обцинність, колективізм з одночасною схильністю до авторитаризму, потреба у сильному лідері харизматичного типу (постсоціалістичні рудименти).

Конфліктна політична культура, сформована під впливом зазначених чинників, постійно давалася взнаки упродовж усієї української історії: різним політичним силам не вистачало толерантності, політичної етики, злагоди, адже діалогове підґрунтя в культурі відображується безпосередньо і в культурі політичного спілкування між різними політичними силами, партіями, фракціями, соціальними групами тощо.

Слід урахувувати також регіональний менталітет, наприклад, мешканців Західної України, Півдня і Сходу України. На нього впливають і ще довго впливатимуть міжконфесійні проблеми. В Україні це передусім відмінності між прихильниками православ'я і греко-католиками. Наявність інших конфесій – іудаїзму, протестантизму тощо або непорозуміння між прихильниками Київського і Московського патріархатів впливають на політичну культуру в Україні дещо менше. Греко-католики здебільшого проживають у Західній Україні, а тому особливості віросповідання підкреслюють розбіжності між Сходом і Заходом України на рівні менталітету населення цих регіонів.

Пошук політичного консенсусу, нова політико-культурна стратегія влади є винятковою і вкрай необхідною передумовою соціально-політичної стабілізації українського суспільства та формування нової якості нашої політичної культури.

Г. П. Клімова, доктор соціологічних наук, професор

РОЛЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ПРАВОПОРЯДКУ В СУСПІЛЬСТВІ

Курс на формування правової держави і громадянського суспільства, що був проголошений в Україні, може бути здійснений, с одного боку, шляхом